

VARSINAIS-SUOMEN KÄRÄJÄOIKEUS
EGENTLIGA FINLANDS TINGSRÄTT

Sairashuoneenkatu 2-4, PL 376
20101 Turku

puh. 02956 46200/ fax. 02956 46285
varsinais-suomi.ko@oikeus.fi

Asiantuntijalausunto

16.2.2024

Viite: Asiantuntijalausuntopyyntö
8.2.2024

Asia: Asiantuntijalausunto hallituksen
esityksestä HE 105/2023 vp
Hallituksen esitys eduskunnalle
laiksi rikoslain muuttamisesta ja
eräiksi muiksi laeiksi

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Pyydettyinä lausuntona hallituksen esityksestä eduskunnalle (HE 105/2023 vp) laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräiksi muiksi laeiksi esitän kunnioittaen seuraavaa.

Euroopan komission direktiivissä (EU) 2017/1371 on kysymys unionin taloudellisiin etuihin kohdistuvien petosten torjunnasta rikosoikeudellisin keinoin.

Direktiivin edellyttämiä lainsäädäntömuutoksia on saatettu voimaan kansallisessa lainsäädännössä 1.4.2019 lähtien.

Komissio on kuitenkin katsonut, että direktiivin kansallinen täytäntöönpano Suomessa on tapahtunut puutteellisesti.

Komissio on antanut Suomelle ensin virallisen huomautuksen ja sen jälkeen perustellun lausunnon koskien direktiivin 5 artiklan 2 kohdan täytäntöönpanoa direktiivin 4 artiklan 3 kohdassa määritellyn rikoksen osalta sekä 6 artiklan täytäntöönpanoa 4 artiklan 2 kohdan a-alakohdassa ja 3 kohdassa määriteltujen rikosten osalta.

Virallisessa huomautuksessa ja perustellussa lausunnossa on kysymys
 - yrityksen rangaistavuudesta unionin varojen tahallisen väärinkäytön yhteydessä ja
 - oikeushenkilön rangaistusvastuusta lahjuksen ottamista sekä unionin varojen väärinkäyttöä koskevan rikoksen yhteydessä.

Kuten hallituksen esityksessä on todettu ja myös komission perustellun lausunnon johdosta on pääteltävissä, direktiivin velvoitteet toteutuvat kansallisessa lainsäädännössä pääosin kattavasti.

Perustellun lausunnon johdosta on kuitenkin tarkasteltava, vastaako kansallinen lainsäädäntö tältä osin direktiivin vaatimuksia.

Euroopan unionin varojen väärinkäyttö -rikos

Uusi rangaistussäännös

Hallituksen esityksessä ehdotettu toteutustapa säätämällä rikoslakiin uusi Euroopan unionin varojen väärinkäyttöä koskeva rangaistussäännös on mahdollisimman selkeä. Uudessa säännöksessä voidaan silloin ottaa huomioon sekä kansanedustaja silloin, kun tämän tehtävänä on varojen tai muun omaisuuden hallinnointi että 4 artiklan 4 kohdassa tarkoitetut virkamiehet.

Uudessa säännöksessä esitetty rangaistusasteikko vastaa virka-aseman väärinkäyttämistä säädetty rangaistusasteikkoa. Tätä voidaan rikoksen laatu huomioon ottaen pitää perusteltuna.

Lainkohtaan on sisällytetty mahdollisuus virkamiehen viraltapanoon kyseisen rikoksen johdosta. Tältä osin direktiivi jättää asian kansallisen lainsäädännön varaan. Mahdollisuus viraltapanoon rikoksen laadun perusteella vastaa virka-aseman väärinkäyttämistä mahdollista seuraamusta.

Yrityksen rangaistavuus

Rikoksen yrityksen rangaistavuus ilmenee selkeästi lainsäädännöksestä ja täyttää direktiivin 5 artiklan 2 kohdassa asetetun vaatimuksen.

Direktiivissä ei rikoksen yritystä ole tarkemmin määritelty.

Suomessa rikoslaissa 5 luvun 1 §:n 1 ja 2 momenteissa on rikoksen yrityksestä säädetty:

”Rikoksen yrityksestä rangaistaan vain, jos yritys on tahallista rikosta koskevassa säännöksessä säädetty rangaistavaksi.

Teko on edennyt rikoksen yritykseksi, kun tekijä on aloittanut rikoksen tekemisen ja saanut aikaan vaaran rikoksen täyttymisestä. Rikoksen yritys on kysymyksessä silloinkin, kun sellaista vaaraa ei aiheudu, jos vaaran syntymättä jääminen on johtunut vain satunnaisista syistä.”

Tapauskohtaisesti jää siten asiassa esitetyn selvityksen perusteella arvioitavaksi, milloin menettely täyttää direktiivin 3 artiklassa ja 4 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun unionin varojen väärinkäytön yrityksen.

Rikoksen törkeä tekomuoto

Direktiivin 7 artiklassa on edellytetty, että jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 3 ja 4 artiklassa tarkoitetuista rikoksista määrättävä enimmäisrangaistus on vähintään neljän vuoden vankeus, jos niistä aiheutuu merkittävää vahinkoa tai etua.

Vaatus on otettu huomioon esitetyssä muutetussa lain 8b §:ssä, jossa säädetään Euroopan unionin varojen väärinkäyttö – rikoksen törkeän tekemuodon tunnusmerkistö.

Säännökseen tunnusmerkistöön on lisäksi otettu rikoksen tekeminen erityisen suunnitelmallisesti tai häikäilemättömästi. Säännös vastaa tunnusmerkistöltään törkeän virka-aseman väärinkäyttämisen tunnusmerkistöä. Direktiivi ei aseta tälle lisäykselle estettä ja säännös on rangaistussäännöksen osalta linjassa törkeän virka-aseman väärinkäyttämisen kanssa.

Direktiivin 11 artiklan täytäntöönpano edellyttää myös esityksessä ehdotettua muutosta rikoslain 1 luvun 11 § 2 momentin 12 kohtaan.

Oikeushenkilön rangaistusvastuusta lahjuksen ottamista sekä unionin varojen väärinkäyttöä koskevan rikoksen yhteydessä

Direktiivin 6 artiklassa on määrätty jäsenvaltioiden velvollisuudesta varmistaa, että oikeushenkilöt voidaan saattaa vastuuseen 3, 4 ja 5 artiklassa tarkoitetuista rikoksista, jotka on oikeushenkilön hyväksi tehnyt joko yksin tai oikeushenkilön toimeilimen jäsenenä toimien henkilö, jonka johdettava asema oikeushenkilössä perustuu edustus-, päätös- tai määräysvaltaan oikeushenkilössä.

Oikeushenkilöt tulee lisäksi voida saattaa vastuuseen, jos edellä mainittu henkilö on laiminlyönyt valvontatehtävänsä tai määräysvallan käyttötehtävänsä siten, että kyseisen henkilön alaisena toimiva henkilö on voinut tehdä 3, 4 tai 5 artiklassa tarkoitettua rikoksen kyseisen oikeushenkilön hyväksi.

Direktiivin asettaman veloitteen täyttämiseksi on rikoslain 40 lukuun lisätty uusi 15 §. Uusi lainkohta täyttää direktiivin veloitteet. Lainkohta on monimutkaisesta sisällöstään huolimatta kirjoitettu ymmärrettävään muotoon.

Selvyyden vuoksi voitaisiin ehkä harkita rikoslain 40 luvun 15 §:n sisältämä poikkeuksen kirjaamista myös rikoslain 9 luvun 1 § 2 momentin kohdalle.

Pakkokeinolain 10 luvun 3 §

Voimassa olevan pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n mukaista telekuuntelua on mahdollista lainkohdan 3 momentin 6 kohdan mukaan käyttää muun ohella silloin, kun jotakuta on syytä epäillä liike- tai ammattitoimintaan liittyvästä törkeästä lahjuksen ottamisesta tai törkeästä virka-aseman väärinkäyttamisestä.

Euroopan unionin varojen väärinkäyttö – rikoksen törkeää tekemuotoa koskevan säännöksen johdosta lainkohtaa on tarpeen täydentää esitetyllä tavalla. Samalla on tarpeen täydentää esitetyllä tavalla pakkokeinolain 10 luvun 56 §:ää, koskien ylimääräisen tiedon käyttämistä.

Muutoin hallituksen esitykseen ei ole lausuttavaa.

Laamanni

Martti Juntikka

